

FRI-2G.305-1-PP-12

ORIGIN OF THE CONCEPTS OF SOCIAL GENDER IDENTITY IN BULGARIA AND WORLDWIDE²¹

Pr. Assist. Prof. Lora Radoslavova, PhD

Department of Pedagogy,
University of Ruse "Angel Kanchev"
Tel.: 0889699115
E-mail: lradoslavova@uni-ruse.bg

***Abstract:** The paper reviews existing educational, philosophical, psychological and political concepts and ideas about the phenomenon "social identity" in Bulgaria and in another countries, which are involved in searching pedagogical optimizing strategies, influencing over the contemporary educational process.*

***Keywords:** Social Identity, Education, Comparative Analyze, Historical Review.*

ВЪВЕДЕНИЕ

„Мотивът на детето представя предсъзнавания аспект на детството на колективната душа.”... ”Навярно човекът се е разграничил насила от своя първоначален характер, в полза на една нарочно измислена, подчинена на амбицията, персона. По този начин е станал недетски и изкуствен и така е изгубил корените си.”

Юнг, К. Г.

В контекста на съвременното педагогическо знание характеристиките на социалната идентичност на личността имат своето реално отражение в цялостния образователен и възпитателен процес. Методологически основи са поставени от философските идеи за спецификата и диалектиката на личността; теориите за социалната диференциация, основани на постиженията на биологията и антропологията; основните концептуални тези за личностните проявления в етнопедагогиката и етнопсихологията.

Социалните взаимоотношения представляват базов компонент на всички наблюдавани се обществени процеси. Педагогическото познание непрекъснато се обогатява с концепции по отношение на формирането и реализацията на личността от гледна точка на нейната социална идентичност. Именно индивидуалните духовни стремежи са в основата на измененията в материалния свят, в духовните продукти, в политическото, икономическото и културното социално развитие. Това е явна и логична картина на човешката същност и мултикултурното и измерение.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Ако се възприеме историческия подход при разглеждането на поставения в научния доклад проблем е нужно да се приведат някои факти от историята на педагогиката и образованието.

В историята на българското образование проблемите за индивидуалният подход при преподаването и процесите на формирането на социална идентичност, отнасящи се до обучението на ученици от двата пола намират израз в първото дидактическо ръководство за обучение в мъжки и девически училища, създадено през 1906г. - „Ръководство по педагогика за мъжки и девически педагогически училища, Критика на учението за учебния метод”, с автор Т. Бенев, О. Месмер, Издателство Хр. Г. Дановъ, София.

²¹ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 28 октомври 2022 г. в секция Педагогика и психология с оригинално заглавие на български език: ПРОИЗХОД НА КОНЦЕПЦИИТЕ ЗА СОЦИАЛНА ПОЛОВА ИДЕНТИЧНОСТ В БЪЛГАРИЯ И В СВЕТОВЕН ПЛАН.

„През епохата на килийните училища е имало отделни случаи, когато момичетата посещават училище, но общо взето се смята, че за момичето е срамота да учи.“ (Чакъров, Н., Ж. Атанасов, стр. 36, 1970)

През 1856 г. в Плевен се открива първото българско класно девическо училище, след което се откриват и други такива в Стара Загора (1863).

„Първото класно мъжко училище е открито от Найден Геров през 1846 година в Копривщица“. (Чакъров, Н., Ж. Атанасов, стр. 40, 1970)

Необходимостта от учители със специална квалификация довежда до откриването на първото специално педагогическо училище- Щипското училище на Йосиф Ковачев (1868г.), в което се преподава и учи педагогика и методика, има хоспитиране и практика.

През 1879 г. в София е открита Първа мъжка гимназия. Това става благодарение на издадените от тогавашния ръководител на Дирекцията на просвещението и духовните дела проф. Марин Дринов „Временни правила за откритите през 1878/1879 година гимназии в княжество България. В учебния план са се включвали изучаването на българска граматика, математика, история, география, православие („закон божи“), латински език, западен (немски или френски език) език и чертане, като първите учители в Софийска класическа гимназия притежавали добра подготовка и образование.

Въпросът „реалното и класическо образование“ в контекста на социализацията на личността е бил актуален за тогава и се състоял във възможността за избор на учебни предмети и тяхното разпределение при изучаването им. На преден план се появяват противоречия между отделни схващания: гимназиалното образование трябва да е насочен към преподаване на знания и умения за реалният живот и практическата дейност/базирани на принципът за Природосъобразност/ или да бъдат изучавани теоретични дисциплини и класически езици. Компетентностният подход при преподаването е бил определящ за изборът на съответното учебно заведение.

От Софийската класическа гимназия тръгва и Софийският университет. Годината е 1888 г. Тогава за първи път към гимназията се учредява висш педагогически курс.

В историята на българското образование в резултат на активната дейност на М. Дринов като министър на просвещението се създават народни училища, разграничаващи се на три степени. Малко по - късно през 1885 година, при министър Рачо Каролов чрез Законът за обществените и частните училища отново обучението е разделено. В чл. 56 се предвижда ако няма възможност за създаване на девическо училище, тогава първоначалното може да бъде смесено.

В последните месеци на своето управление в САЩ президентът Буш приветства решението на образователните власти за разделено обучение на момчета и момичета в американското образование. Започват да се откриват към някои американски общини еднополови училища, както и отделни класни стаи за момчета и момичета. С основание редица американски наблюдатели на образователните промени преценяват тези нови хоризонти, като такива, които според тях драматично ще променят образа на американското училище в бъдеще. На настоящия етап общините могат да откриват училище за даден пол, но предоставят и възможности за смесени училища. Като специализиран орган Националната асоциация по полово образование следи процесите на обособяване на еднополови класове и училища в САЩ.

Педагози и психолози в САЩ и Великобритания отбелязват поредица основания и примери за сегрегация на мъжкия пол: забелязва се превес в съдържанието и организацията на обучението по отношение на момичетата: от училище отпадат повече момчетата, по-слабите оценки се получават от тях; в значителна степен момичетата имат по-голяма възможност да попаднат в университетските среди. По последни данни за образователната система в Англия се констатира сериозно изоставане на момчетата в уменията им за четене и писане. По конкретни данни за посочената страна: 50 % от децата на 9-годишна възраст четат по принуда; полово несъответствие съществува и с преподавателите в детските градини и средното училище от двата пола. Смята се за двете посочени страни, че учебните програми, предвидени за изучаване в средното училище са предназначени предимно за момичета. По

последни данни в САЩ вече съществуват 95 еднополови училища, като в Ню Йорк те са 12. В настоящия момент активен процес на джендър стратификация се наблюдава и в някои Скандинавски страни.

В Русия идеите на джендър педагогиката започват да се разпространяват в началото на 90-години на XX век. В настоящия момент в учебните планове на редица университети подготвящи учители се изучават като учебни дисциплините- джендър педагогика, джендър психология и женски изследвания. Има специално създадени издателски центрове, които отпечатват единствено учебници и учебни помагала по тази проблематика. През последните 5 години са защитени над 30 доктората по теми от джендър педагогиката.

Съществува статистика за световното развитие на джендър и женските идеи, където може да се проследят техните интензивност и обхватност.²²

В САЩ идеите свързани с пола стартират още през 1969г, под формата на женски изследвания. В момента тази дисциплина там се преподава в повече от 700 университета. Предлагат се 10 докторски и 26 магистърски програми по това направление. Във всички научни организации съществуват диференцирани по полов признак учреждения.

В Европа женските движения достигат по-късно-в началото на 70-те години. По информация от 2011г. съществуват два университета, които предлагат изучаването на тези дисциплини. Предлагат се 5 докторски и 3 магистърски програми.

В ОНД джендър изследванията стартират 1990г. Три от университетите предлагат тяхното изучаване, като ги разпределят в пет магистърски програми.

В централна Азия джендър изследванията намират приложение през 1998 г., реализирайки се в момента в два от университетите.

Таблица 1. Женски и джендър изследвания в САЩ, Европа, Организация на независимите държави и Централна Азия, сравнителен анализ, по данни на Център гендерных исследований, Алматы”, Казахстан, 2011.

Показатели	Сащ	Европа	ОНД	Централна Азия
Назв. на дисц.	Women's studies	Women's studies	Джендър изследвания, по-рядко женски изсл.	Джендър изследвания
Пер. на поява	1969	Началото 70-те	1990	1998
Г. на институализация като уч. дисц.	1970, Университет Сан-Диего	80-те години	Средата на 90-те	В Казахстан: 1999
Ниво на институализация	Високо. Женски изследвания се преподават в 700 университета и колежи. Отделени по полов признак учреждения във всички научни организации	Достатъчно високо. Европейска мрежа по женски изследвания WISE, Асоциация на феминисткото образование и изследвания AOIFE и Тематична мрежа по женски изследвания ATHENA -наброяват повече от 80 центрове, катедри и институти по женски изследвания.	Средно. Около 50 центъра по джендър изследвания, www.owl.ru/win/books/dbras_who_is_who/)	Ниско. Няколко изследователски и образователни центрове. Примерно 50-100 преподаватели, заинтересовани в провеждането на джендър дисц.
Водещи центрове	Национална асоциация на	Университет Утрехта Университет Болоня	Московски ЦГИ, Харьковский ЦГИ,	В Казахстан: ЦГИ (1998), НИИ

²² <http://www.genderstudies.info/educat/educat2.php>

	женските изсл. Национален Съвет по изследване на жената.		ЕУ Санкт-Петербурга, Минский ЦГИ	социални и джендър проблеми при жените. (2000)
Магистърски и Ph.D. програми	10 Ph.D. програми, 26 магистърски програми	5 Ph.D. и 3 магистърски програми.	5 магистърски програми: в ЕУ СПб, ХЦГИ, Минский ЕГУ, Тверски и Самарски университети	Няма
Проблеми при институализацията	Проблеми с финансирането.	Също	Консервативност на държавните университети и академични институти. Отсъствие на фин. Недостиг на преподаватели. Недостиг на уч. лит. в достатъчно количество за студентите.	няма

За съжаление в образователна система продължава да съществува тенденция при учениците за понижаване на степента на овладяване на преподавания учебен материал и преждевременно отпадане от образователната система.

Факторите, оказващи влияние са широкоспектърни-социално-културните и икономическите предпоставки, образователният статут на родителите, извънредната пандемична обстановка и последващото обучение от разстояние в електронна среда.

Социалната полова идентичност на учениците не бива да бъде изваждана от фокуса на развитието на цялостната им личност. Необходимо е фокусиране върху предоставяне на съвкупност от подходи и диагностични процедури, насочени към превенция и преодоляване на неправилно усвоени социални стереотипи, самоидентификация и роли в учениците, именно в резултат от период на изолация от образователната социална среда.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалната идентичност е генерализирана като социален феномен, а обуславящите я процеси са сведени до обществени нагласи и стереотипи и тяхното отражение върху образователния процес.

Резултати от научни изследвания посочват, че се забелязва тенденцията за „отслабването на влиянието на стереотипите за мъжественост и женственост и размиването на традиционните социални и полови роли в актуалната социокултурна реалност,...което като цяло е в съответствие със световните промени в джендърните нагласи.“ (Гарванова, М., стр. 166, 2013).

В нашата епоха тенденцията да се разглеждат междуличностните отношения на субектите в образователния процес се засилва и заема първи места по приоритетност. От края на ХХ век в педагогическата литература започнават да се забелязват понятия от областта на джендър образованието, стремящи се да регламентират, обяснят и разтълкуват много от индивидуалните особености на учениците, стоящи в основата на междуполовите отношения.

Търсят се множество перспективи при анализирането на връзките между пола, философията и образованието. Техният общ обект се явява детето, спрямо което следва да бъдат реализирани специфични стратегии и подходи на преподаване.

REFERENCES

Center for Gender Studies, Almaty”, Kazakhstan, 2011. (*Оригинално заглавие: Центр гендерных исследований, Алматы”, Казахстан, 2011*).

Chakarov, N., Zh. Atanasov. History of Bulgarian education. Textbook for teachers' institutes. Ed. "Narodna Prosveta", S., 1970. p. 36-40. (*Оригинално заглавие: Чакъров, Н., Ж. Атанасов. История на българското образование. Учебник за учителските институти., Изд. „Народна Просвета“, С., 1970г.стр. 36-40*).

Garvanova, M. Effects of gender, age, education, and socio-historical time on individualism/collectivism orientation. Bulgarian Journal of Psychology, 2013, no. 1-4, Official publication of the Society of Psychologists in Bulgaria, p. 166, ISSN 0861-7813. (*Оригинално заглавие: Гарванова, М. Ефекти на пола, възрастта, образованието и социално-историческото време върху ориентацията към индивидуализъм/колективизъм. Българско списание по психология, 2013, бр. 1-4, Официално издание на дружеството на психолозите в България, стр. 166, ISSN 086-7813.)(PDF) Ефекти на пола, възрастта, образованието и социално-историческото време върху ориентацията към индивидуализъм/колективизъм. Available from:*

https://www.researchgate.net/publication/282644102_Efeki_na_pola_vzrastta_obrazovaniето_i_socialno-istoriceskoto_vreme_vrhu_orientaciata_km_individualizmkolektivizm [Accessed Sep 06 2022]).

Jung, K. G. Archetypes and the Collective Unconscious, EA. Pleven, pp. 167-169, 1999. (*Оригинално заглавие: Юнг, К. Г. Архетиповете и колективното несъзнавано, EA. Плевен, стр. 167-169, 1999*).

<http://www.genderstudies.info/educat/educat2.php>.